Pierwsza dama polskiej astronomii

1905
1999

Wilhelmina Iwanowska na tle Obserwatorium Astronomicznego UMK w Piwnicach, 1967

fot. Janina Gardzielewska

Wilhelmina Iwanowska

1905
urodzona 2 września w Wilnie

1923–1929
studia matematyczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym USB

1927–1939
praca w Obserwatorium Astronomicznym USB pod kierunkiem prof. Władysława Dziewulskiego

1933
doktorat z astronomii

1934–1935
staż podoktorski w Obserwatorium Sztokholmskim u prof. Bertila Lindblada

1937
habilitacja z astrofizyki

1939–1945
praca podczas okupacji i tajne komplety uniwersyteckie w Wilnie

VII 1945
przyjazd do Torunia; współtworzenie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

X 1945
nominacja na kierownika Katedry Astrofizyki UMK

1947–1949
budowa Obserwatorium Astronomicznego UMK w Piwnicach

1949
pierwsze obserwacje teleskopem Drapera w Obserwatorium w Piwnicach

1952–1976
kierownictwo Zespołu Katedr Astronomii / dyrektor Instytutu Astronomii UMK

1973
doktor *honoris causa* Uniwersytetów: Manitoba, Leicester i UMK

1973–1978
wiceprezydent Międzynarodowej Unii Astronomicznej (IAU)

1973, 1997
Honorowy Obywatel Miast: Winnipeg (prowincja Manitoba) i Toruń

1976–1999
emerytowany profesor UMK

1999
zmarła 16 maja w Toruniu w wieku 94 lat; pochowana na cmentarzu św. Jerzego

2025
Rok Wilhelminy Iwanowskiej ogłoszony w 120. rocznicę jej urodzin

Wilhelmina Iwanowska przy radioteleskopie w Obserwatorium Astronomicznym UMK w Piwnicach, 1955

fot. Olgierd Gałdyński

Gwiazdy mnie były sądzone...

ORGANIZATORZY

Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich
Książnica Kopernikańska w Toruniu
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie
Miasto Toruń

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego
Kujawy Pomorze
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
2025 Rokiem Ludzi Nauki z Kujaw i Pomorza

Wilhelmina Iwanowska
(u dołu, po prawej stronie)
w Gimnazjum Sióstr
Nazaretanek w Wilnie,
rok szkolny 1918/1919

Wilhelmina Iwanowska (po lewej)
z matką Konstancją
i siostrą Janiną

1.

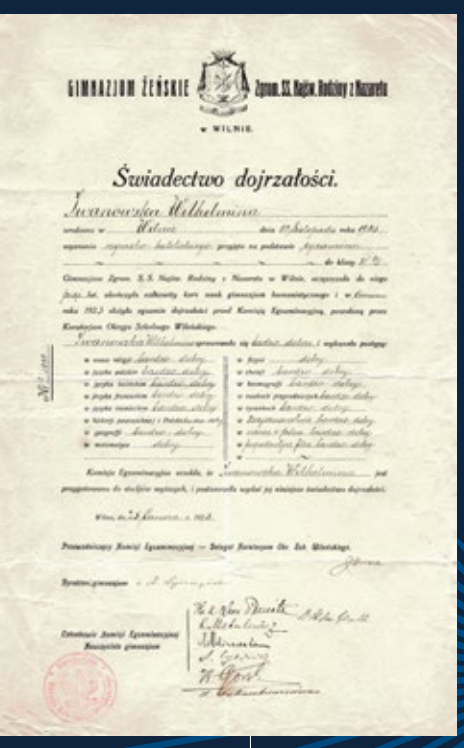
Początki

dzieciństwo i młodość

Urodziła się 2 września 1905 roku w Wilnie jako najmłodsza córka Jana i Konstancji z Wasilewskich.

Jej rodzina wywodziła się ze zubożałej szlachty kresowej herbu Rogala. Edukację rozpoczęła w gimnazjum rosyjskim w Wilnie. W czasie I wojny światowej, wraz z matką i siostrą, przebywała w głębi Imperium Rosyjskiego – w Kineszmie nad Wołgą, a następnie w Bobrujsku. Tam uczęszczała do szkół średnich i uczyła się języka polskiego. Po powrocie do Wilna kontynuowała naukę w Gimnazjum Sióstr Nazaretanek, gdzie zdobyła gruntowne wykształcenie klasyczne.

„Szkoła dała mi dobre wykształcenie humanistyczne dzięki znakomitej obsadzie nauczycielskiej. [...] W zupełnym natomiast zaniedbaniu były wówczas w tej szkole przedmioty matematyczno-fizyczne. I jak na przekór postanowiłam pójść na studia matematyczne. Decyzja przyszła nagle i nieodwołalnie na zasadzie jakiegoś wewnętrznego nakazu i powrotu do dawnych zamiłowań."

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE Zgrom. SS. Najśw. Rodziny z Nazaretu
W WILNIE.

Świadectwo dojrzałości.

Świadectwo dojrzałości z Gimnazjum Żeńskiego Zgromadzenia SS. Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Wilnie, 1923

Wilhelmina Iwanowska
z matką Konstancją

Wilhelmina Iwanowska (po lewej)
z rodzicami Konstancją i Janem,
siostrą Janiną i jej dziećmi

W 1923 roku rozpoczęła studia matematyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego. Już wtedy fascynowało ją nocne niebo, którego obraz nosiła w pamięci od dzieciństwa:

„Gwiazdy mnie były sądzone. [...] Pierwszy raz coś takiego widziałam. Droga Mleczna świeciła. Nade mną niebo wygwieżdżone, ja do dziś pamiętam, jak ogarnia mnie kosmiczny strach. Zaczęłam biec przez podwórko i co widzę? Że gwiazdy biegną za mną. Proszę spróbować. Od gwiazd się nie ucieknie. Nie można ich ominąć."

ORGANIZATORZY

Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich
Książnica Kopernikańska w Toruniu
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie
Miasto Toruń

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego
Kujawy Pomorze
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
2025 Rokiem Ludzi Nauki z Kujaw i Pomorza

Wilhelmina Iwanowska w gronie współpracowników, ok. 1936

2. Droga naukowa

Wilno i początki kariery

W 1927 roku, będąc na trzecim roku studiów, została zatrudniona jako młodszy asystent w Obserwatorium Astronomicznym Uniwersytetu Stefana Batorego, prowadzonym przez prof. Władysława Dziewulskiego.

Okoliczności tej decyzji wspominała z wielkim wzruszeniem:

„Chodziłam jednak dla przyjemności na wykłady z astronomii. I wówczas, kiedy byłam na trzecim roku matematyki, spotkało mnie ogromne szczęście, dar losu, o którym nie śmiałam marzyć. Zatrzymał mnie prof. Władysław Dziewulski, astronom, i powiedział mniej więcej tak: »Wiem, że pani nie będzie astronomem, ale zwalnia się u mnie asystentura po pani Karolinie Iwaszkiewiczównie, która odchodzi ze względu na zły stan zdrowia, i jeśli to pani odpowiada, proponuję pani objęcie tej asystentury wspólnie z dwoma kolegami – Włodzimierzem Zonnem i Jerzym Jacyną«. […] Oczywiście zgodziłam się natychmiast, biegłam jak szalona do domu, żeby podzielić się tą wspaniałą nowiną z Matką.”

Podczas wyprawy górskiej – kąpiel w Prucie, 1928

Pracownicy na tle Obserwatorium Astronomicznego USB. Od lewej: dr Mikołaj Taranowski, prof. Kazimierz Jantzen, NN, NN, mgr Ananiasz Rojecki, prof. Wilhelmina Iwanowska, lata 30. XX w.

Obserwatorium Astronomiczne USB, wrzesień 1938

W 1929 roku uzyskała tytuł magistra filozofii w zakresie matematyki na podstawie pracy „Odwzorowanie podobne”, przygotowanej pod kierunkiem prof. Juliusza Rudnickiego. W 1933 roku obroniła doktorat z astronomii, poświęcony zmienności gwiazdy RX Aurigae, oparty na obserwacjach fotograficznych wykonanych w Wilnie.

„Obserwacje lubiłam zawsze, dawały one bowiem bezpośredni kontakt z tą największą Przyrodą, jaką jest Wszechświat – najbardziej naturalne środowisko człowieka. Do lunet i teleskopów odnosiłam się jak do żywych, przyjaznych istot.”

Senat i Rektorat
Uniwersytetu Stefana Batorego
w Wilnie.

L. 5900 ex 1926/27.

Wilno, dn. 5/VIII 1927 r.

Do
Pani Wilhelminy Iwanowskiej
w Wilnie.
na ręce Dziekanatu Wydz. Mat.-Przyrodniczego.

Na mocy upoważnienia Senatu z dnia 25/IX 1925 r. i na podstawie uchwały Rady Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego z dnia 30/VI 1927 r. poruczam Pani obowiązki zast.mł.asystentki przy katedrze astronomji w pełnym wymiarze godzin na czas od dnia 1/X 1927 r. do dn.30/IX 1928 r. i przyznaję Pani wynagrodzenie w wysokości 13,2 punktów za godzinę, płatne w ratach miesięcznych z góry.-

Z REKTORATU UNIWERSYTETU STEFANA BATOREGO W WILNIE:.

w/z.REKTOR.

Zatrudnienie na stanowisko zastępcy młodszej asystentki w Katedrze Astronomii Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego USB, 1927

W latach 1934–1935 odbyła staż w Obserwatorium Sztokholmskim, gdzie pod kierunkiem prof. Bertila Lindblada zgłębiała spektroskopię gwiazd.

„Prof. Dziewulski zaczął starania o wysłanie mnie za granicę na specjalizację w dziedzinie spektroskopii gwiazd. Wybór padł na Szwecję […], w szczególności reflektor o średnicy 1 m ze spektrografami. Było to nowe Obserwatorium Sztokholmskie, zbudowane w Saltsjöbaden i kierowane przez młodego jeszcze, a już sławnego prof. Bertila Lindblada.”

Wyprawa narciarska na Wileńszczyźnie, lata 30. XX w.

Medal wybity z okazji 350-lecia Uniwersytetu Wileńskiego, 1929

Dyplom nadania stopnia doktora USB, 1933

Legitymacja nauczyciela w III Liceum Wileńskim, 1944

W 1937 r. habilitowała się na podstawie pracy o nadolbrzymach gwiazdowych, rozpoczynając tym samym nowy rozdział w rozwoju astrofizyki w Polsce. Okres II wojny światowej spędziła w Wilnie, pracując i uczestnicząc w tajnym nauczaniu.

ORGANIZATORZY

Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich
Książnica Kopernikańska w Toruniu
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie
Miasto Toruń

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego
Kujawy Pomorze
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
2025 Rokiem Ludzi Nauki z Kujaw i Pomorza

3.

Toruń

pionierskie lata

Po wojnie, w lipcu 1945 roku, przybyła do Torunia z grupą pracowników naukowych USB, współtworząc zalążki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

„My, naukowcy z Wilna, przyjechaliśmy do Torunia kilkoma transportami. Kolejny i najliczniejszy transport przybył do Torunia 14 lipca 1945 i przywiózł około 200 pracowników naukowych i administracyjnych USB."

Do

Obywat.Docent Dr.Wilhelminy Iwanowskiej

w Toruniu

Na podstawie art.4 (2) dekretu z dnia 24.8.1945 r. /Dz.Ust.Rz.P.N.208 z dn.19.9.1945 r. /oraz rozporządzenia Ministerstwa Oświaty z dn.13.8.45 r. N.I.-P-3016/45 N. 1 z dnia 20.9.45 r. N.I.-P-4964/45 N.powołuję Obywatelkę niniejszym prowizorycznie na katedrę Astrofizyki w charakterze profesora nadzyczajnego.-

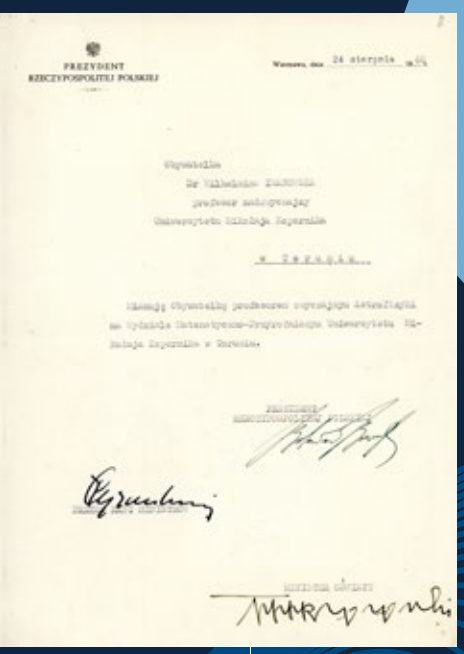
REKTOR

Rektorat Uniwersytetu w Toruniu

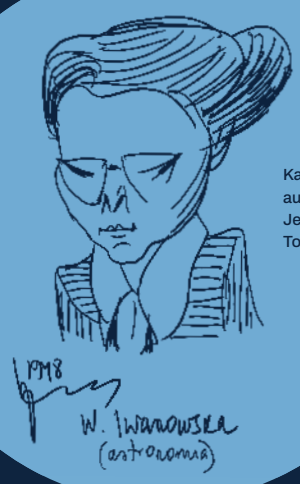
Torun, dnia 8 października 1945

Powołanie prowizorycznie na profesora nadzwyczajnego Katedry Astrofizyki UMK, 1945

Podczas wyjazdu do Wrocławia. Wśród osób: Władysław Dziewulski (drugi od lewej) i Wilhelmina Iwanowska, październik 1948

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Mianowanie na profesora zwyczajnego astrofizyki Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UMK, 1948

Karykatura autorstwa Leona Jeśmanowicza, Toruń 1949

Już 3 grudnia 1945 roku wygłosiła pierwszy wykład z astrofizyki.

„Wszystko trzeba było zaczynać od stanu zerowego: nie mieliśmy książek, narzędzi, materiałów i sami byliśmy przez pięć lat wojennych odcięci od literatury naukowej."

To właśnie dzięki jej staraniom oraz dzięki pomocy Bertila Lindblada udało się wypożyczyć na 99 lat unikatowy teleskop Drapera z obserwatorium w Cambridge w USA, co wzbogaciło wyposażenie nowo powstającego obserwatorium.

Odznaczenie za wybitną pracę z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet, Toruń 1952

REKTOR UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

Z OKAZJI MIĘDZYNARODOWEGO DNIA KOBIET PRZYZNAJE

OR Prof. Dr. IWANOWSKA WILHELMINA

ODZNACZENIE ZA WYBITNĄ PRACĘ NAUKOWĄ

TORUŃ, DNIA 8 MARCA 1952 R.

REKTOR

PROF. DR LEON KŁOSOWSKI

Wilhelmina Iwanowska podczas Targów Poznańskich, Poznań 1950

Dyplom z okazji 25-lecia pracy naukowej w obserwatoriach astronomicznych w Wilnie i Toruniu, 1952

W 1946 roku została mianowana pierwszym w Polsce profesorem nadzwyczajnym astrofizyki, a w 1948 — profesorem zwyczajnym. Wspólnie z prof. Dziewulskim zainicjowała budowę Obserwatorium Astronomicznego UMK w Piwnicach.

„Od wiosny 1946 r. przeprowadziliśmy we troje lustrację okolic Torunia. Wybraliśmy miejsce na terenie majątku Piwnice […]. Prof. Dziewulski wystarał się o fundusze […]. W lipcu 1949 r. rozpoczęły się obserwacje."

W latach 1948–1949 przebywała na stażu naukowym w kilku obserwatoriach astronomicznych w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

ORGANIZATORZY

Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich

Książnica Kopernikańska w Toruniu

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie

Miasto Toruń

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Kujawy Pomorze

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

2025 Rokiem Ludzi Nauki z Nicolaus Copernicus

Medal Polskiej Akademii Nauk, 1953

4. U szczytu kariery

osiągnięcia naukowe i międzynarodowe uznanie

W 1948 roku otrzymała propozycję objęcia Katedry Astronomii na Uniwersytecie Warszawskim.

Po rozważeniu decyzji podpisała zgodę i czekała na oficjalną nominację. Jak sama wspominała:

„Podpisałam zgodę na objęcie katedry [w Warszawie] i czekałam na nominację. [...] Ale w listopadzie inne czynniki podjęły inną decyzję."

Podczas obserwacji nieba w Obserwatorium Astronomicznym UMK w Piwnicach. Od góry: Władysław Dziewulski, Wilhelmina Iwanowska, Andrzej Woszczyk, 1955

fot. Olgierd Gałdyński

Wyprawa do stacji meteorologicznej na stokach Elbrusu na Kaukazie, 1954

Medal Uniwersytetu w Liège, 1969

Z wizyty w Liège, 1956

Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski Polonia Restituta, 1964

W 1952 roku, po przejściu prof. Władysława Dziewulskiego na emeryturę, objęła kierownictwo toruńskiego zespołu astronomicznego. Z tej okazji prof. Dziewulski podsumował jej dotychczasową działalność słowami:

„To, co pani profesor zrobiła dla rozwoju astronomii w Toruniu, przekraczało nasze najśmielsze oczekiwania. Dzięki jej zaangażowaniu i wytrwałości, to miejsce stało się ważnym punktem na naukowej mapie Europy."

Rozwijała badania w zakresie radioastronomii i spektroskopii gwiazd, przekształcając toruńskie obserwatorium w nowoczesne centrum badań. Po 1956 roku poprawiły się także warunki rozwoju ośrodka w Piwnicach. Na terenie obserwatorium powstał nowy budynek, do którego przeniesiono pracownie oraz pomieszczenia noclegowe. Pięć lat później rozpoczął pracę teleskop o średnicy 90 cm, zbudowany w systemie Schmidta-Cassegraina.

Prezentacja nowego teleskopu Schmidta-Cassegraina w Obserwatorium Astronomicznym UMK w Piwnicach, 1964

Pracownicy Instytutu Astronomii UMK, 1971

MINISTER
OŚWIATY I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
Nr DU-4-1972/306/68

Warszawa, dn. 31 października 1968 r.

Obywatelka
Prof.dr Wilhelmina Iwanowska
Uniwersytet M.Kopernika
w Toruniu

W związku z organizowaniem w Piwnicach centralnego Ośrodka Radioastronomii przy Uniwersytecie M.Kopernika w Toruniu powołuję Obywatelkę Profesor na Przewodniczącą Rady Naukowej tego Ośrodka.

MINISTER
(inż. Roman Matwiejczuk)

Powołanie na przewodniczącą Rady Naukowej Ośrodka Radioastronomii w Piwnicach, 1968

ORGANIZATORZY

MIĘDZYNARODOWE CENTRUM BADAŃ KOPERNIKAŃSKICH
Książnica Kopernikańska w Toruniu
UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU
Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie
MIASTO TORUŃ

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego
KUJAWY POMORZE
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
2025 ROKIEM LUDZI NAUKI Z MIŁOŚCI I POMOCĄ

Wizyta w Toronto, 1973

Podczas nadania
doktoratu *honoris causa*
Uniwersytetu Leicester, 1973

5. U szczytu kariery

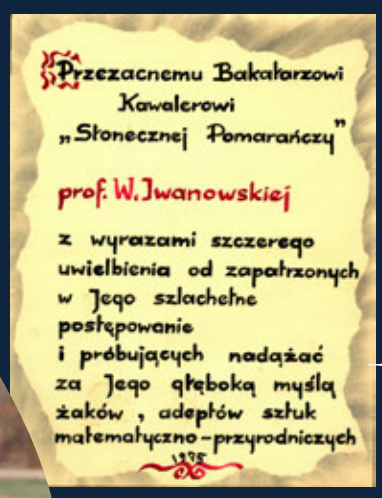
osiągnięcia naukowe i międzynarodowe uznanie

Po objęciu funkcji kierownika Obserwatorium swoją energię skupiła na Toruniu.

Aktywnie angażowała się w rozwój placówki oraz przygotowania do Międzynarodowego Roku Kopernikowskiego w 1973 roku.

„Dla nas, Polaków, to była szansa, by pokazać się światu, a może i przy okazji coś załatwić dla polskich obserwatoriów."

Odegrała ważną rolę na arenie międzynarodowej, prowadząc działania dyplomatyczne związane z obchodami Roku Kopernikowskiego. Z okazji tej rocznicy wygłosiła blisko trzydzieści referatów – zarówno w kraju, jak i za granicą – w których podkreślała przełomowy charakter *De revolutionibus* i jego wpływ na rozwój nauki.

Podziękowania od adeptów nauk matematyczno-fizycznych UMK, 1975

Przy teleskopie z Vic Gaizauskas w Ottawie, 1973

Kwiaty od Cecylii Iwaniszewskiej i Andrzeja Woszczyka z okazji 70. urodzin, 1975

Dyplom w uznaniu za pracę z okazji 500. urodzin Mikołaja Kopernika od Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu, 1973

Medal z okazji 500. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, 1973

ORGANIZATORZY

Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich
Książnica Kopernikańska w Toruniu
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie
Miasto Toruń

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego
Kujawy Pomorze
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
2025 Rokiem Ludzi Nauki z Kujaw i Pomorza

Podczas uroczystości przekazania tzw. Kanadyjskiego Spektrografu Kopernikowskiego, 1974

Wilhelmina Iwanowska podczas wizyty w Ottawie, 1973

6.

U szczytu kariery

osiągnięcia naukowe i międzynarodowe uznanie

Dzięki wsparciu Polonii udało się pozyskać tzw. Kanadyjski Spektrograf Kopernikowski.

Urządzenie – dar nauki i Polonii Kanadyjskiej dla UMK – wykonane w Obserwatorium Astrofizycznym w Victorii, uzupełniało teleskop Schmidta-Cassegraina.

„Zbierałam pieniądze od Polonii, która płaciła za moje odczyty […]. Kupiliśmy elementy spektrografu […], a cała konstrukcja została wykonana w Victorii i przekazana jako dar dla Torunia od National Research Council i Polonii Kanadyjskiej.”

Podczas uroczystości przekazania tzw. Kanadyjskiego Spektrografu Kopernikowskiego – złożenie kwiatów pod pomnikiem Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od lewej: Witold Łukaszewicz, Wilhelmina Iwanowska, Eric H. Richardson, Zdzisław Przygoda, Cecylia Iwaniszewska, 1974

Wilhelmina Iwanowska przy spektrografie w Obserwatorium Astronomicznym UMK w Piwnicach, 1974

Dyplom nadania Honorowego Obywatela Miasta Winnipeg, 1973

Była pierwszą kobietą w zarządzie Międzynarodowej Unii Astronomicznej (IAU), członkiem PAN i Royal Astronomical Society of Canada.

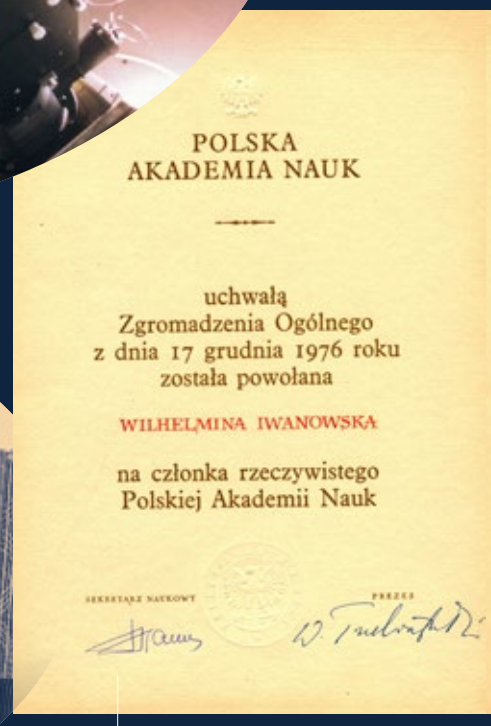
„W Roku Kopernikowskim byłam w Kanadzie kilkakrotnie. Nadano mi honorowe członkostwo Royal Astronomical Society of Canada, doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Manitoby i honorowe obywatelstwo miasta Winnipeg.”

Doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Manitoba, 1973

Wilhelmina Iwanowska i Stanisław Gorgolewski (tyłem, po lewej) podczas otwarcia Centrum Astronomicznego PAN, 1977

Nadanie tytułu członka rzeczywistego PAN, 1976

ORGANIZATORZY

Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich
Książnica Kopernikańska w Toruniu
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie
Miasto Toruń

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego
Kujawy Pomorze
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
2025 Rokiem Ludzi Nauki z Kujaw i Pomorza

7.

Dziedzictwo naukowe i pamięć

Mimo przejścia na emeryturę pozostała aktywna naukowo.

Była autorką około 150 prac, w których zajmowała się m.in. ruchem gwiazd, fotometrią, widmami gwiazdowymi i ewolucją galaktyk. Wypromowała 19 doktorów, z których ośmiu zostało profesorami. Jej rewizja punktu zerowego skali odległości we Wszechświecie uznawana jest za najważniejsze osiągnięcie naukowe.

„Jeśli chodzi o moje zamiłowania, czyli „hobbies", to były nimi praca naukowa i obcowanie z przyrodą. Nie założyłam własnej rodziny [...], widząc w tym zagrożenie tego największego daru, jakim była dla mnie praca naukowa."

Dyplom w uznaniu zasług na rzecz Towarzystwa Obserwatorów Słońca, 1996

Krzyż „Pro Ecclesia et Pontifice", 1991

Spotkanie w Centrum Astronomicznym Mikołaja Kopernika PAN, lata 90. XX w

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU

SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE TORUN

Pani prof.dr
Wilhelmina Iwanowska
Toruń
ul.Krzywoustego 20 m.15

Nadanie tytułu członka honorowego Towarzystwa Naukowego w Toruniu, 1997

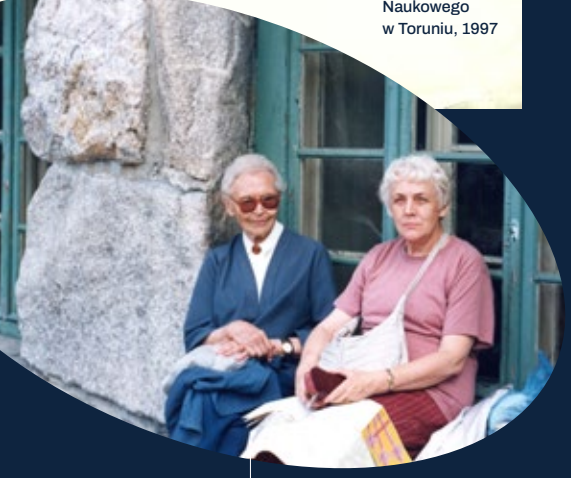

Uroczystość wręczenia Honorowego Obywatela Miasta Torunia, 1997

Medal Honorowego Obywatela Miasta Torunia, 1997

Zmarła 16 maja 1999 roku w Toruniu. W 2025 roku została ogłoszona patronką roku przez władze miasta. Jej imię noszą planetoida (198820), program NAWA dla doktorantów, ulica na toruńskim Podgórzu oraz Szkoła Podstawowa w Pigży. Uhonorowaniem jej życia i pracy mogą być słowa prof. Władysława Dziewulskiego, które dziś brzmią jak trafna charakterystyka jej niezwykłej drogi:

„Idealnym Profesorem Uniwersytetu jest ten, kto jest pierwszorzędnym badaczem naukowym, kto jednocześnie wykazuje zdolności pedagogiczne, wykładając jasno i przejrzyście, wreszcie kto potrafi zorganizować warsztat naukowy, do którego przyciągają uczeni i w którym tworzy szkołę. Rzadko komu przypada w udziale to szczęście [...]. Osiągnęła to w pełni prof. dr W. Iwanowska, a w działalności swej kieruje się zawsze gorącą miłością nauki, której podporządkowała całe swe piękne życie."

Wilhelmina Iwanowska podczas wyprawy w Tatry, 1991

Wilhelmina Iwanowska pozostawiła po sobie trwały ślad – w nauce, w instytucjach, które współtworzyła, i w pamięci tych, których uczyła i inspirowała. Jej dorobek na trwałe wpisał się w historię toruńskiego uniwersytetu i w rozwój polskiej astronomii.

„Uważam, że życie moje było bardzo szczęśliwe, chociaż nie brakowało w nim cierni [...]. Dwie straszne wojny i opuszczenie „miłego miasta", którego nie sposób zapomnieć, dopełniły przeznaczoną mi czarę cierpienia. Ale bez tego życie moje nie byłoby „ludzkie"."

Uczestnicy konferencji XX YERAC, m.in. Wilhelmina Iwanowska, Stanisław Gorgolewski (w środku), 1987

ORGANIZATORZY

MIĘDZYNARODOWE CENTRUM BADAŃ KOPERNIKAŃSKICH

Książnica Kopernikańska w Toruniu

UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie

MIASTO TORUŃ

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

KUJAWY POMORZE

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

2025 ROKIEM LUDZI NAUKI Z KUJAW I POMORZA

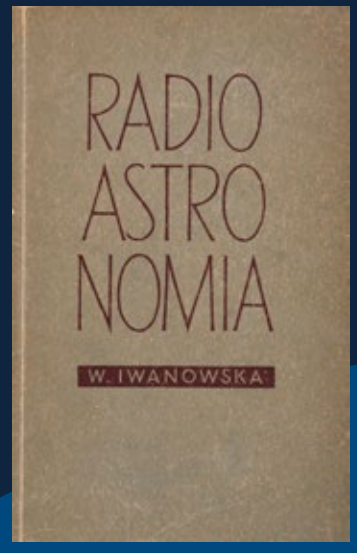

Wilhelmina Iwanowska
w Obserwatorium
Astronomicznym UMK
w Piwnicach, 1967

fot. Janina Gardzielewska

„Droga Mleczna świeciła.
Nade mną niebo wygwieżdżone,
ja do dziś pamiętam jak ogarnia
mnie kosmiczny strach."

Anna Plaskacz, *Życie wśród gwiazd profesor Wilhelminy Iwanowskiej*, TNOIK, Toruń 1997, s. 11.

8.

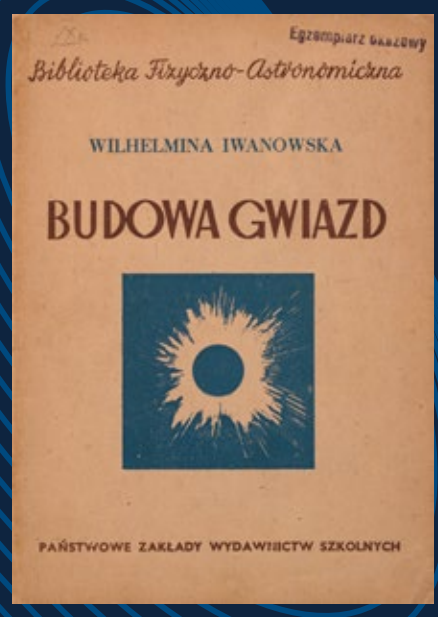
Życie wśród książek

Spuścizna prof. Wilhelminy Iwanowskiej w zasobach Książnicy Kopernikańskiej

„Najpierw na zwiad do Polski, w kwietniu 1945 r., wyjechał dawny bibliotekarz wileński doktor Stefan Burhardt, dyrektor Biblioteki Wróblewskich w Wilnie. Zastał Toruń niezniszczony, pełen zabytków, urzekło go miasto Kopernika, miasto o pewnych intelektualnych tradycjach. Zastał garstkę ofiarnej inteligencji polskiej, skupionej wokół Towarzystwa Naukowego Toruńskiego i Książnicy Miejskiej."

„Toruń był naszym wyborem
i oczywiście magnesem dla nas,
jako miejsce urodzenia Kopernika."

Anna Plaskacz, *Życie wśród gwiazd profesor Wilhelminy Iwanowskiej*, s. 41, 42.

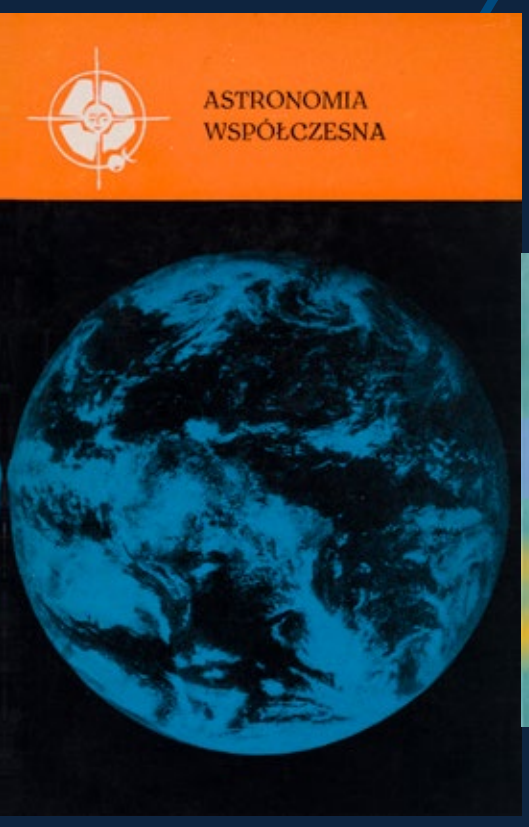

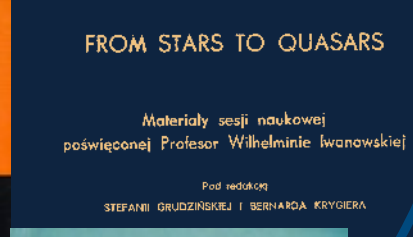
Oryginalny ekslibris (linoryt) zamieszczony w publikacji: Małgorzata Korolko, *Nicolaus Copernicus 1473–1973*, Olsztyn 1973, Zbiory Specjalne Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, XXI, 258.

Ekslibris naklejony jest na kartę nr 10, przedstawia obserwatorium astronomiczne i zawiera napisy:
Albert Einstein E=mc²
Ex libris Wilhelmina Iwanowska.

UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA

„My, astronomowie, musieliśmy zaczynać wszystko od zera. W Toruniu nigdy nie było obserwatorium astronomicznego, jedynie w Książnicy Miejskiej znalazłam kilka cennych publikacji astronomicznych z okresu wojennego."

„[...] i w moim życiu gwiazdy są nade mną i poczucie uczciwości we mnie. To znaczy... nauka i wiara... to jest również ważne w dzisiejszym świecie."

„[...] zawsze lubiłam obserwować w samotności. Ta cisza nocna, zwłaszcza w Wilnie, te błyszczące gwiazdy i ja przy lunecie. Wtedy czułam, że jestem częścią Wszechświata, tego zagadkowego, niewiarygodnego, nieodgadnionego świata, który trzeba badać, ale którego do końca nigdy poznać się nie da."

Anna Plaskacz, *Życie wśród gwiazd profesor Wilhelminy Iwanowskiej*, s. 44, 97, 100.

ORGANIZATORZY

MIĘDZYNARODOWE CENTRUM BADAŃ KOPERNIKAŃSKICH
Książnica Kopernikańska w Toruniu
UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie
MIASTO, TORUŃ

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego
KUJAWY POMORZE
Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
2025 ROKIEM LUDZI NAUKI Z KLIMATEM I POMORZEM

Wilhelmina Iwanowska

Pierwsza dama polskiej astronomii

W gabinecie Obserwatorium Astronomicznego UMK w Piwnicach, 1974

fot. Rev M.K. Szwej S. Chr.

W drodze do stacji obserwacyjnej na stokach Elbrusu, 1954

Wystawa zorganizowana z inicjatywy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego przez Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich UMK, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Wojewódzką Bibliotekę Publiczną – Książnicę Kopernikańską w Toruniu

KURATORKI WYSTAWY:
dr hab. Anna Supruniuk, Bożena Kierzkowska, Weronika Krajniak

OPRACOWANIE GRAFICZNE:
Kamil Snochowski

Materiały archiwalne pochodzą z zasobu Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (spuścizny prof. Wilhelminy Iwanowskiej, akt osobowych i albumu rodzinnego), a także ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu.

ORGANIZATORZY

Międzynarodowe Centrum Badań Kopernikańskich

Książnica Kopernikańska w Toruniu

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – Archiwum

WSPÓŁORGANIZATORZY

Województwo Kujawsko-Pomorskie

Miasto Toruń

PATRONAT HONOROWY

Minister Edukacji

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Wojewoda Kujawsko-Pomorski Michał Sztybel

Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotr Całbecki

Prezydent Miasta Torunia Paweł Gulewski

Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty

PLSA Polska Agencja Kosmiczna

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

PARTNERZY

Polskie Towarzystwo Astronomiczne

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji i Innowacji w Toruniu

Centrum Popularyzacji Kosmosu Planetarium Toruń

Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii Toruń

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – Wydział Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej – Instytut Astronomii

Urania Postępy Astronomii

Fundacja Aleksandra Jabłońskiego

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Kujawy Pomorze

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

2025 Rokiem Ludzi Nauki z Kujaw i Pomorza